

FEUILLETON.

HUISHOUDELIJK HANDBOEKJE

VOOR

MOND- EN TANDZIEKTE

BEVATTENDE EENIGE WENKEN EN
MIDDELEN TER VOORKOMING EN
GENEZING DIER ZIEKTE DOOR

F. M. H. COHEN,
Tandmeester bij het instituut
voor Doofstommen te Groningen

VOORREDE.

Niemand voorzeker zal iets willen afdingen op de, te regt zoo hoog geprezen en alom bekende zindelijkheid van den Nederlander, daar dezelve zelfs bij vreemde volken ten spreekwoord geworden is; en dus te meer is het te verwonderen, dat die zindelijkheid ten opzichte van eene der voornaamste plaatsen van het menschelijke ligchaam, den mond namelijk, bij velen, ja bij de meesten vrij wat te wenschen overlaat.

Het is onnoodig, al de voordeelen op te sommen, welke wij trekken van een' zuiver gehouden en wel geconserveerden mond, en het is overbodig te zeggen, dat een wel onderhouden mond zeer veel bijdraagt tot sieraad van het menschelijke gelaat.

en tot bevordering van een' aangenamen reuk en smaak, daar toch de dagelijksche ondervinding ons hiermede genoegzaam bekend maakt.

De reden, dat zoo velen het zindelijk en schoonhouden van mond en tanden, als het ware, op den achtergrond stellen, moet gedeeltelijk daarin gezocht worden, dat men — en vooral de jeugd, welke meestal in het volle bezit is van alle sieraden van het menschelijke ligchaam en ligtelijk waant, dat het altijd zoo blijven zal, — vooronderstelt 'en zelfs beweert: dat de natuur zich van zelve wel redden en het noodige doen zal.

Doch wanneer het ontegenzeggelijk waar is, dat men bij redelooze dieren en bij de planten zoo vaak de natuur bij tijds moet te gemoet komen, dan voorzeker moet zulks ook bij den mensch plaats hebben; en het is dus een zedelijke plicht, met al de, ons ter dienste staande middelen voor de conservatie en onverminderde bruikbaarheid van den welgevormden mond en de schoone rijen tanden, ons door den Heere geschonken, te zorgen. Getroosten wij ons moeiten en kosten, om een verblijf, waarin wij slechts voor eenigen tijd onzen intrek nemen, zindelijk en schoon te houden, hoe veel te meer kosten behooren wij ons dan niet te laten welgevallen, hoe veel te meer moeite moeten wij dan niet aanwenden voor de zuiverheid en reinheid van ons ligchaam, de levenslange huisvesting van onze ziel, te meer daar hierdoor veel bijgedragen wordt tot de gezondheid en duurzaamheid van dat ligchaam.

Niemand voorzeker zal het wraken, als ik beweert: dat een wel geconserveerde mond en een paar schoone en gezonde rijen tanden tot de hoofdsieraden van den mensch mogen gerekend worden niet alleen, maar ook dat hierdoor eene duidelijke en heldere uitspraak zeer bevorderd wordt.

Kunnen wij andere gebreken eenigen tijd verborgen houden ook voor het scherpstziende oog, gebrek aan mond en tanden laat zich niet verbergen. Bij de eerste opening van den mond, bij de eerste toespraak, verraden zich een verwaarloosde mond en bedorvene, miskleurige tanden én door de onduidelijke uitspraak én door den onaangenamen reuk, en ook het schoonste en bevalligste gelaat verliest daardoor veel van deszelfs waarde. ...Doch niet alleen hebben zich bevalligheid, schoonheid en zuivere uitspraak over een' verwaarloosden mond en slecht

onderhouden tanden te beklagen, ook de gezondheid wordt hierdoor zeer benadeeld.

Immers is het overbekend, dat de tanden dienen tot het versnijden en vermalen der spijsen, en dan eerst zal het ligchaam het volle genot en de geheele nuttigheid van het gebruikte voedsel hebben, wanneer dit naar de beschikking van den Alwijzen door de tanden behoorlijk versneden is, om door de maaltanden (kiezen) verder vermaald te worden. Daar nu eene slecht geconserveerde en bedorvene rij tanden hiertoe niet in staat is, zal men genoodzaakt zijn, de spijsen gedeeltelijk ongesneden en ongemalen door te slikken, hetwelk de spijsvertering niet alleen in den weg staat, maar ook vaak de oorzaak is van verschillende ongemakken en van eene pijnlijke aandoening. Soms zal ook de geringste weersverandering deze ongemakken en pijngevoel in het aanzijn roepen, zoodat ik geloof, niet te veel te beweren, wanneer ik zeg: eene slechte rij tanden ondermijnt ook vaak het anders gezondste ligchaam.

Gij ziet dus, geachte jeugdige lezers, van hoeveel nut en van hoe groot belang het is, om reeds vroegtijdig de noodige zorg te dragen voor het in goeden en gezonden staat houden van mond en tanden; en om U de middelen en gelegenheid hiertoe te verschaffen en U in staat te stellen, met geringe kosten en weinig moeite dit doel te bereiken, om namelijk Uwen mond en Uwe tanden tot in hoogen ouderdom in goeden staat te houden en te bewaren, heb ik dit werkje geschreven.

Mogt hij dus hierdoor iets toegebracht hebben tot de bevalligheid en schoonheid van Uw gelaat niet alleen, maar ook ter bevordering en bewaring van Uwe gezondheid, dan zou zich voor zijne moeite rijkelijk beloond achten

DE SCHRIJVER.

HOOFDSTUK I.

Over het doorkomen der eerste tanden en over de zoogenaamde bijtertjes.

Tusschen de vijfde en tiende maand komen gewoonlijk de tanden te voorschijn. Wanneer het kind binnen dit tijdstip eenigszins ziek schijnt, zegt men: *het kind maakt of krijgt tanden*. Hoe onjuist deze uitdrukking is, zal ieder met mij toestemmen, die de Embryologie en Anatomie gelezen of bestudeerd heeft. Duidelijk is het immers, dat het kind niet alleen zijne tanden mede ter wereld brengt, daar deze hetzelfde reeds veel vroeger door de wijze natuur gegeven zijn, om *dan* door te breken, als de tijd genaderd is, dat het kind behoefte aan dezelve heeft, en dat is, als het de moederborst begint te weigeren; want dan komen dezelve in hunne wezenlijke functie, dat is zij dienen tot verkleinen en vermalen der spijsen; maar vóór dezen tijd liggen zij als het ware nog verborgen in hunne kasjes, met het tandvleesch overdekt, en doorboren later door hunnen stootswijzen groei en uitbotting het tandvleesch. Daar nu deze tanduitbotting bij het eene kind gemakkelijker, bij het andere minder gemakkelijk en pijnlijker geschiedt, zoo heb ik gemeend, aan mijne geachte lezers en lezeressen geene ondiens te bewijzen, door hun eenige raadgevingen daaromtrent mede te deelen.

1o. Een eerste vereischte is, dat iedere gezonde moeder haar eigen kind zoge, daar toch de melk van de moeder zelve beter voor haar kroost georganiseerd is, dan die van eene vreemde.

Is de moeder echter te zwak, of is zij laborerende aan langdurige ziekten, dan is eene min, en wel eene min uit den landelijken stand, de beste, die men aan een kind geven kan. Voorts zorge men, dat de moeder of min gezonde, voedende en niet te veel prikkelende of aanzettende spijsen geniete; men late de moeder of min behoorlijke lichaamsbeweging nemen; en

wanneer men eene min uit den landelijken stand heeft, dan dient men voor haar diëet te zorgen. Verder wake men zooveel mogelijk, dat de moeder of min zich niet vertoorne, schrikke en, in het algemeen, dat haar gemoed niet geschokt worde. Is dit het geval geweest, dan dient men er op te letten, dat het kind niet dadelijk aan de borst gelegd worde; maar de borsten moeten dan eerst uitgezogen worden, voordat men het kind aan dezelve te zuigen legt.

20. De gewoonte, welke vele bakkers hebben, om de kinderen de mondjes met een mengsel uit gelijke deelen van water en brandewijn met een linnen lapje schoon te maken, verdient afgeraden te worden, en wel daarom, omdat het slijmvlies, hetwelk der kinderen mond van binnen overdekt, te gevoelig is, dan dat men het met zulk een sterk mengsel kan of mag bevochtigen, waarvan spruw en andere mondziekten het gevolg kunnen zijn. Wil men echter aan deze vrouwen in hare oude gewoonte iets toegeven, dan kan ik, op aanraden van een' Groninger Hoogleeraar, een mengsel uit één deel brandewijn en acht deelen water aanbevelen, waardoor de reuk van brandewijn behouden blijft, maar niet de scherpte van dezelve. Men gewenne zich vroegtijdig, het tandvleesch van het kind met een vijg te wrijven, of geve het kind een stukje Viool- of Althaeawortel of een stuk jucht-leer, waarop het bijten kan, in de hand. Verkieslijker is echter een stukje zoethout, geklopt evenals men stokvisch beukt, ingenaaid in een lapje gaas of hol, dun katoen. Ook kan men de bijtertjes doopen in een slikpotje, bestaande uit een ons honig en een suikerlepeltje Arabische gom, in één lepel water opgelost (gelei), en een dojer van een ei; deze eenvoudige bijtertjes bevorderen het uitkomen der tanden, doordien zij het tandvleesch weeker maken en de mondholte voorzien met een verzachtend vocht. De bijtertjes in katoen of gaas genaaid behooren dagelijks vernieuwd te worden, of althans schoongemaakt in warm water; anders zouden zij gelijk zijn aan de nog van oudsher in gebruik zijnde sabberaars, die juist door hunne onzuiverheid schadelijk worden.

Doet men zulks niet op den opgegeven tijd, dan krijgt het kind ongemak in den mond en de moeder aan den tepel. Ziet men dan een van beiden, bij voorbeeld zwerende puntjes, waardoor het kind veel schreeuwt, dan bestrijke men dezelve met

een penseeltje, gedoopt in eene oplossing van één drachma borax, 2 ons honig en 1 ons water.

Daar het mij bekend is, dat een tandmeester in Nederland slechts over kiezen en tanden mag practiseeren, moet ik mij natuurlijk stiptelijk hiernaar gedragen. Dewijl ik echter gaarne alles wil aanwenden, om de teedere jeugd voor pijn te behoeden, heb ik gemeend, het bovenstaande te mogen aanstippen, niet zoo zeer door de wet, als wel door mijne ondervinding als vader van een talrijk gezin, hiertoe geregtigd. Zoo diene dan het volgende ter genezing van een' pijnlijken of zelfs aangedanen tepel der borst, waardoor het zuigen van moeder en kind zeer bezwaard wordt. — men nemen namelijk 1 deel walschot en 1 deel boomolie, en smelte het in een kopje of schoteltje boven den wasem van een' kokenden ketel met water, roere het wel door elkander, smere hiermede den tepel en bedekke denzelven dan met een wegeblad (*Plantago major*) of met gewaste taf.

De Heer Ballet raadt aan, dat men de kinderen dadelijk van de geboorte af gewenne flanellen hemdjes te dragen, en zulks kan ik uit ondervinding aanraden. Men moet vooral zorgen, dat men het kind aan geene togten blootstelt; maar late het bij goed weder de vrije lucht inademen. Men wachte zich vooral, wanneer het kind ziek wordt, dit altijd aan de tanden te wijten, maar raadplege dan hoe eer hoe beter zijnen geneesheer, daar toch niet alle ziekten in dezen tijd aan het tanden krijgen mogen of kunnen geweten worden.

30. Bijters uit harde stoffen vervaardigd, b.v. uit hard hout, zilver, goud, ivoor enz. zijn ten hoogste af te raden; dewijl het tandvleesch verhard, verdikt en vereelt wordt door het bijten op die harde stoffen. Daardoor nu wordt de uitbotting der tanden veel bemoeijelijkt. Dat dit wezenlijk waar is, kan men zich door een voorbeeld uit het dagelijksche leven zeer goed verklaren. Immers worden de zachtste handen met eelt overdekt door het verwerken en gedurig hanteren van harde gereedschappen. Ik zoude nog veel meer bewijzen kunnen bijbrengen ter staving dezer waarheid; doch dit betoog zij voldoende, — Ik zal nog alleen de woorden van den Hoogleeraar Bakker aanhalen, welke zegt: „Ik verwerp alle bijters; alleen raad ik aan een korstje „hard brood, Althaeawortel of eenstukje zoethout. Het dragen „van koralen als halsversiersel ter bespoediging der tanduit-

„botting is niet alleen nutteloos, maar in sommige gevallen „geheel af te raden”. Een Fransch schrijver wil dit middel niet afgeraden hebben, dewijl angstige moeders hierin hare geruststelling vinden, maar de Hoogleeraar Bakker zegt: „zij brengen „geen ander voordeel aan, dan alleen aan den zak van den „verkooper”.

HOOFDSTUK II.

*Over het wegnemen van het tandvliesje, en het recept
om het vliesje of kapsel te doen verdwijnen.*

Het gebeurt niet zelden, dat men kinderen aantreft, aan de hevigste mondpijn lijdende. Wanneer men den mond oppervlakkig beschouwt, alsdan kan men de oorzaak niet dadelijk opsporen; maar ziet men nauwkeuriger toe, alsdan doet zich op de plaats, waar de kiesjes of tanden behooren te staan, eene verhevene roode opzwellung voor, ontstaan door de hardheid van het tandvleesch, welke het doorboren der kiezen of tanden verhindert. Dit doorboren nu kan men verhelpen door eene kleine operatie, door namelijk dit kapseltje weg te nemen. Bij onder-
vinding wetende, dat men vaak te spoedig zijne toevlugt neemt tot het opereren van het tandvleesch, waardoor de jonge kinderen meer gepijnigd dan geholpen worden, heb ik geene moeite gespaard, om een middel te zoeken, waardoor voor het grootste gedeelte deze operatie kan voorgekomen worden, en zlfz zijn in den tijd van één jaar meer dan 20 kinderen hierdoor onder mijne behandeling van deze anders noodig geoordeelde operatie verschoond gebleven.

Dit middel bestaat in het volgende recept:

R Oxydum Zinci gr. x
Sacch. albi 2 i
M. F. Pulv. No. xv.

Daarvan nemen 3 of 4 maal des daags een poedertje, en wrijf met eenen zachten vinger de plaats, waar de tanddoorbotting vertraagd is; dan houde men het hoofd voorover, opdat de spuw

vrijelijk uit den mond kan vloeijen. Mogt nu eens het geval plaats hebben, dat dit recept vruchteloos bleef, dan raadplege men zijnen geneesheer, of hier eene kleine operatie, namelijk het afnemen van het kapseltje, mag aangewend worden. Ik zeide zoo even „wegnemen”, omdat bekend is, dat men dit vroeger gewoon was te verhelpen door in deze gezwollene plaats eene rechte of kruiswijze insnede te maken. Deze laatste methode verdient echter dáárom niet aangewend te worden, wijl de door de snede veroorzaakte wonde dikwijls zeer spoedig geneest, waardoor de randen van de gemaakte wonde verhard worden; en wanneer de behandeling opgevolgd wordt door verharding vóórdat de kies of tanden uit hunne holten verdreven worden, alsdan heeft men niet de tanddoorboring bespoedigd, maar vertraagd. Daar ik deze bladen niet voor deskundigen ter nedergeschréven heb, maar alleen met het doel, om ouders of voedsters of der gevorderde jeugd zelve een' wenk dienaangaande te geven, zoo komt het mij niet noodzakelijk voor, eene afbeelding van dit instrument te geven. Ik ben daarom slechts eenige oogenblikken bij deze operatie blijven stil staan, dewijl ik daardoor zooveel mogelijk de ongegronde vrees van vele ouders voor deze operatie wilde trachten uit den weg te ruimen. Bijaldien dezelve door den Doctor noodig geoordeeld wordt, kan zij veilig geschieden.

Het is evenwel van groot belang voor het welgelukken van deze operatie, dat men het juiste tijdstip tot dezelve waarneme, om redenen, welke ik boven opgegeven heb. Heeft het kapseltje eene roodwitachtige doorschijnendheid verkregen, alsdan is het gepaste tijdstip genaderd, om de kunstbewerking te doen, namelijk als de aangewende middelen vruchteloos blijven, en de pijn er toe noodzaakt. Maar dan nog moet men, zoo als ik vroeger zeide, zijn' Geneesheer eerst raadplegen, dewijl het kind ligtelijk tevens ongesteld kan zijn. Ik zeg juist daarom, dat men zijn' Geneesheer eerst moet raadplegen, dewijl mij gevallen bekend zijn, waar men het kind twee maal aan die operatie onderworpen heeft zonder eenig gunstig gevolg, en waar die dus of uit onwetendheid of uit geldzucht gedaan werd. Nu wilde men het kind voor de derde maal aan dezelfde operatie onderwerpen, doch dit liet de bezorgde moeder niet toe, maar zij liet haren Geneesheer ontbieden, welke het lijden aan eene geheel andere oorzaak toeschreef, het kind met geindiceerde medicamenten behandelde en

het genas. Genoeg naar mijn inzien, om te bevestigen hetgeen ik in het vorige hoofdstuk gezegd heb, dat namelijk niet alle ongesteldheden van het kind, welke zich in het dagelijksche leven voordoen, uit de tanden ontstaan, maar dat veelal de oorzaak in eene andere, voor den niet Geneeskundige onbekende schuilplaats gezeteld is.

(Wordt vervolgd).
